

INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI: MADANIY QADRIYATLAR VA MILLIY DUNYOQARASHNING QIYOSIY TAHLILI.

Samarqand davlat chet tillar
magistranti Xudayberdiyeva Guliza

Annotatsiya:

Mazkur tezisda ingliz va o'zbek tillaridagi maqollarning lingvokulturologik xususiyatlari, ularning milliy mentalitet, urf-odat va qadriyatlarni aks ettirishdagi o'rni qiyosiy tahlil qilinadi. Shuningdek, ikki tildagi umumiy va farqli jihatlar misollar orqali yoritiladi.

Kalit so'zlar: linguoculturology, paremiology, proverb, comparative linguistics, cultural values, national worldview, English, Uzbek.

Kirish

So'nggi yillarda lingvokulturologiya zamonaviy tilshunoslikning eng jadal rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu yo'nalish til birliklarini xalqning madaniy xotirasi va milliy tafakkuri bilan uzviy bog'liq holda o'rganadi. Paremiologik birliklar, xususan maqollar, xalqning ko'p asrlik tajribasi, axloqiy qarashlari va dunyoqarashini mujassamlashtirgan eng muhim lingvomadaniy birliklardan biridir.

Ingliz va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub bo'lsa-da, ularning maqollarida mehnat, oila, vaqt, do'stlik va halollik kabi umuminsoniy qadriyatlar aks etadi. Shu bilan birga, har bir xalq o'ziga xos tarixiy va madaniy tajribasi tufayli bu qadriyatlarni turlicha konseptuallashtiradi.

Maqollar xalqning ko‘p asrlik hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va madaniy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan til birliklaridir. Lingvokulturologiya til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni o‘rganadigan fan sifatida maqollarni tadqiq etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir xalq maqollar orqali o‘zining milliy xarakteri, urf-odatlar va axloqiy qarashlarini namoyon etadi.

Ingliz va o‘zbek tillaridagi ko‘plab maqollar mazmun jihatidan o‘xshash bo‘lsa-da, ularning ifodalanish usuli va obrazlari turlicha bo‘lishi mumkin. Masalan, ingliz tilidagi “Actions speak louder than words” maqoli o‘zbek tilidagi “Amal so‘zdan ustun” yoki “Ish so‘zdan afzal” mazmuniga yaqin bo‘lib, insonning amaliy harakati uning gapidan muhimroq ekanligini ifodalaydi.

Yana bir misol, ingliz tilidagi “Time is money” maqoli vaqtning qadrini ta’kidlasa, o‘zbek tilida “Vaqt oltindan qimmat” maqoli shu mazmunni milliy dunyoqarash asosida ifodalaydi. Bunda ingliz tilida iqtisodiy qadriyat ustuvor bo‘lsa, o‘zbek tilida oltin timsoli orqali vaqtning bebaho ekanligi tasvirlanadi.

Shuningdek, ingliz tilidagi “Where there is a will, there is a way” maqoli o‘zbek tilidagi “Harakatda baraka” yoki “Intilganga tole yor” mazmuniga yaqin bo‘lib, mehnatsevarlik va qat’iyat g‘oyalarini aks ettiradi.

Har ikki xalq maqollarida mehnatsevarlik, halollik, sabr-toqat, do‘stlik va ilm olish kabi umuminsoniy qadriyatlar asosiy o‘rinni egallaydi. Biroq ularning ifodalanishida milliy madaniyat, tarixiy taraqqiyot va turmush tarzi bilan bog‘liq o‘ziga xos obrazlar qo‘llaniladi. Aynan shu jihatlar maqollarning lingvokulturologik xususiyatlarini belgilaydi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o‘zbek maqollarini lingvokulturologik nuqtai nazardan o‘rganish ikki xalqning madaniy merosi, milliy tafakkuri va qadriyatlarini chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Bunday tadqiqotlar chet tillarini o‘qitish, tarjimashunoslik hamda qiyosiy tilshunoslik rivojida muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mieder W. Proverbs: A Handbook. Westport: Greenwood Press, 2004.
2. Nida E. A. Language, Culture and Translating. Shanghai Foreign Language Education Press, 1993.
3. Rahmatullayev Sh. O‘zbek tilining izohli frazeologik lug‘ati. Toshkent.
4. O‘zbek xalq maqollari. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot.